

UN REPER BIBLIOGRAFIC SUBSTANȚIAL PENTRU STUDIAREA VARIAȚIEI LINGVISTICE

Doctor în filologie **Inna NEGRESCU-BABUȘ**
Institutul de Filologie al AȘM

Recent, la Editura Institutul European, a apărut o nouă lucrare sub semnătura cercetătorului ieșean Florin-Teodor Olariu, intitulată *Variație și varietăți în limba română. Studii de dialectologie și sociolingvistică*. Construită pe un demers multidisciplinar, această contribuție valoroasă se adaugă altor numeroase studii de referință din domeniul dialectologiei, pragmatice și sociolingvistice, scrise de-a lungul timpului, publicate și apreciate atât în țară, cât și în străinătate.

Volumul de față reunește într-o sinteză cuprinzătoare rezultate ale cercetărilor din ultimii ani pe care Florin-Teodor Olariu le-a desfășurat în calitate de membru al Institutului de Filologie Română „A. Philippide” din cadrul Filialei Iași a Academiei Române. Lucrarea cuprinde studii inedite sau publicate cu preponderență în reviste academice, dar completate, revizuite și actualizate din punctul de vedere al noutății bibliografice, astfel încât toate converg spre o unitate tematică foarte armonios construită.

Lucrarea are scopul, după cum se anunță în *Argumentul* studiului, de a reliefa și argumenta, prin rezultate ale unor cercetări concrete, importanța și necesitatea utilizării unei perspective pluridimensionale în analiza variației lingvistice, prin intermediul coroborării între metodologiile specifice unor domenii precum geolingvistica/dialectologia și sociolingvistica.

Suntem absolut de acord cu autorul ferm convins că doar cooptarea unor metode sociolingvistice în sfera de cercetare a geolingvisticii, prin includerea în câmpul de interes al dialectologiei a unor variații precum cea diastratică și chiar diafazică, alături de cea diatopică, ar face posibilă deschiderea tot mai mult a cercetărilor de geolingvistică spre o „dialectologie a interacțiunii”, contrară „dialectologiei izolării”.

În susținerea afirmațiilor de mai sus, cercetătorul mai vine cu un argument forte prin includerea în același volum a unui corpus de limbă română vorbită, sub forma unei *Anexe*, selectat cu mare grijă din interviurile realizate cu ocazia unor cercetări de teren (perioada 2007–2012) cu unii reprezentanți ai comunităților românești din diaspora recentă. Acesta este, de fapt, un corpus de „migrații românești” („biografii migraționiste”), foarte valoros, de altfel, care scoate în evidență complementaritatea variațiilor de

Florin-Teodor OLARIU. *Variație și varietăți în limba română. Studii de dialectologie și sociolingvistică*. Iași: Institutul European, 2017, 264 p.

tip diatopic, diastratic și diafazic (consemnată în corpusul de texte de limbă vorbită în Italia), legitimând abordarea variaționistă de natură interdisciplinară în configurarea unui demers analitic mai complex prin cooptarea unor strategii de factură dialectologică și sociolingvistică.

Lucrarea este structurată pe două capitole mari și o anexă: I. *Dialectologie*; II. *Sociolingvistică*; III. *Anexă: Corpus de limbă română vorbită în context migraționist (migrații românești)*; IV. *Bibliografie*; V. *Indice de autori*; VI. *Rezumat* în limbile engleză și franceză, precedate de un *Argument*. Chiar din cuprins, studiul se anunță a fi consistent și incitant prin titlurile capitolelor și ale numeroaselor subcapitole și secțiuni.

Capitolul I, *Dialectologie*, este constituit din trei subcapitole: primul referitor la problema repartiției teritoriale a dacoromânei, urmat de: 2. *Cartografierea variației dialectale: atlasele lingvistice românești*; 3. *Perspectiva informatică în geolingvistica românească*. Autorul face o radiografie amănunțită a variației la nivel dialectal (numită *variație diatopică*), recurgând la o prezentare în sincronie (după ce a fost bine pusă la punct configurația diacronică) a repartiției dialectale a limbii române, subliniind caracteristicile principale inerente fiecărei unități diatopice. E impor-

tant de menționat faptul că întregul demers euristic al cercetătorului pornește de la premisa unei *marcate unități la nivel dialectal a limbii române* (sublinierea autorului), fapt consemnat printr-o comparație cu alte limbi europene, precum italiana și germana.

Problema repartiției dialectale a dacoromânei este expusă prin prisma a două tendințe ce vizează structura dialectală a arealului nord-dunărean. Prima poziție, reprezentată în linii generale de școala dialectologică de la Cluj, este mai răspândită și susține existența a patru sau cinci unități diatopice ale dialectului dacoromân. Această teorie s-a fondat pe rezultatele proiectelor de geografie lingvistică dedicate limbii române (WLAD, ALR, NALR). A doua tendință, care folosește atât perspectiva sincronică, cât și cea diacronică, propune o împărțire în două mari grupuri a graiurilor din arealul dacoromân, pe axa nord-nord-vest/sud-sud-est. Astfel, avem un grup majoritar, care ocupă partea septentrională a teritoriului, și altul mai mic, în partea meridională. Această teorie, lansată de A. Philippide la începutul secolului al XX-lea, pare să câștige tot mai mult teren, remarcă autorul, prin intermediul unor adepți de factură dialectologică (N. Saramandu, 1997; A. Turculeț, 2002; S. Dumistrăcel/D. Hreapcă, 2009 etc.) și istorici ai limbii (I. Gheție, 1994; I. Gheție, 2000).

Autorul lucrării aduce argumente clare în susținerea și promovarea unei analize pluriperspectivale asupra configurației dialectale a teritoriului dacoromânesc, care, pe lângă dimensiunea spațială și istorică, recurge inclusiv la factorii externi, de natură socioculturală. Avantajul acestei metode este de „a răspunde exigențelor unei analize fără «rest», graiurile nordice fiind prezentate drept un continuum lingvistic, fără sincope de reprezentare la nivel cartografic, așa cum se întâmplă în cazul repartiției clasice în patru/cinci grupuri mari a dialectului dacoromân” (p. 29).

În contextul de astăzi al procesului de informatizare, dialectologii români au izbutit să răspundă provocării timpului prin lansarea unor proiecte de digitalizare a atlaselor lingvistice (începând cu anul 2000), în colaborare cu informaticieni din cadrul aceluiasi centru academic de la Iași, reușind astfel să se alinieze la orientări similare internaționale. În acest sens, în subcapitolul 1.3. *Perspectiva informatică în geolingvistica românească*, este prezentat rezultatul inițiativelor respective: *NALR. Moldova și Bucovina în format electronic; Romanian Online Dialect Atlas (RODA); Atlasul lingvistic audiovizual al Bucovinei (ALAB)*. Acesta din urmă, coordonat de Florin-Teodor Olariu, este o noutate pentru cercetarea românească de profil, un atlas lingvistic în format electronic care intenționează să utilizeze sincretismul sunet-imagines video, realizând un atlas lingvistic de tip multimedia.

Capitolul II, *Sociolingvistică*, organizat pe două mari secțiuni: *Repere în dezvoltarea sociolingvisticii românești* și *Sociolingvistica migrației – o perspectivă românească*, este dens și de un interes major, supunând unei analize riguroase întreaga bibliografie românească de factură sociolingvistică, prin raportare permanentă la cercetări de referință din lingvistica europeană. De o atenție specială în cadrul acestei bibliografii s-a bucurat opera lui G. Ivănescu, analizată într-un *Studiu de caz: Elemente de sociolingvistică în opera lui G. Ivănescu*. Cercetătorul depistează „o abordare marcat sociolingvistică pe care Ivănescu o promovează atât în lucrările sale teoretice, cât și în lucrările de poziție pe diverse teme, cum ar fi, de exemplu, cele de cultivare a limbii” (p. 122). Opera lui Ivănescu ocupă un loc aparte nu doar în lingvistica românească, ci și în cea europeană, prin viziunea proprie/originală în ceea ce privește analiza fenomenului lingvistic aplicată atât asupra limbii române, cât și a altor limbi din spectrul romanic. „Iar una dintre componentele care au contribuit la acest statut al operei lingvistului ieșean a fost cu siguranță dimensiunea sociolingvistică pe care acesta a așezat-o, explicit sau implicit, la baza viziunii sale asupra dinamicii lingvistice” (p. 138).

Secțiunea *Sociolingvistica migrației – o perspectivă românească* este o analiză excelentă a modului în care se conturează și funcționează o nouă direcție de cercetare – *sociolingvistica migrației* – menită să răspundă unor noi realități la nivel social. „Nucleul central în jurul căruia au fost elaborate aproape majoritatea studiilor dedicate raportului *limbă-migrație* este reprezentat de persoana imigrantă văzută în calitatea sa de persoană ce învață o a doua limbă (L2), mai exact, întreaga panoplie de fenomene de interferențe lingvistice între cele două coduri (limba-sursă – limba-țintă) pe care aceasta le folosește în situație de contact. Dar, dincolo de latura strict lingvistică, aceste fenomene trebuie privite ca fenomene lingvistice complexe, susceptibile de a susține mai multe grile interpretative (lingvistice, sociale sau psihologice), și care, în plus, reflectă istoria individuală a persoanelor sau grupurilor avute în vedere” (p. 141). Astfel, adoptând perspectiva multiaspectuală, utilizând metodele calitative (interviuri narrative), metode cantitative (chestionare tematice), dar și înregistrarea unor biografii lingvistice (de tip „istoria vieții”), Florin-Teodor Olariu ne prezintă o imagine complexă și completă a comunității românești din Torino. Interesul cercetătorului pentru sociolingvistica migrației datează din anul 2007, când, datorită proiectului *Emigranți din România la Torino (1989–2006)*. O abordare cultural-antropologică, au fost efectuate două anchete de teren în cadrul comunității respective. Aceste cercetări

axate pe dinamica identitară (limbă, cultură, aspecte psiho-sociale etc.) a comunităților românești recent constituite în afara granițelor au fost continuate grație proiectului *Practici, reprezentări și comportament (socio)lingvistic în context minoritar. Strategii euristice și perspective metodologice în analiza dimensiunii lingvistice a fenomenului migraționist contemporan* (perioada 2010–2013).

Anexa: *Corpus de limbă română vorbită în context migraționist (migrații românești)* conține doar o parte din interviuri (nouă la număr, fiind selectate după anumite criterii) realizate cu reprezentanții comunităților românești, pe teme specifice migrației românești contemporane, „aspect pentru care această anexă poate reprezenta o lectură independentă în raport cu restul volumului de față” (p. 173).

Prezentul volum, scris cu multă pasiune și implicare, aduce un aport substanțial cercetării în domeniul dialectologiei și sociolingvisticii prin perspectiva amplă pe care o propune. Informația este prezentată cu multă claritate sub o structură riguroasă, autorul făcând accesibile conceptele specifice domeniului și celor mai puțin avizați. Legitimitatea demersului științific se datorează atât unei bune articulări a fundamentelor teoretice, cât și unei fineți extraordinare a interpretărilor. Astfel, lucrarea *Variație și varietăți în limba română. Studii de dialectologie și sociolingvistică* constituie un reper bibliografic indispensabil pentru studierea variației lingvistice, pledând fervent pentru dezvoltarea unei „lingvistici variaționiste cât mai performante în metode și rezultate”.

Vladimir Palamarciuc. *Compoziție*, 2015, pânză, acril, 100 × 100 cm